

**Bovenzicht van de
tuinwijk van Water-
schei (Genk) vanaf
de kerktoren van de
Christus Koningkerk.**

Foto: Martin Kadar - Fotoarchief
Dienst Cultuur Stad Genk.

Sporterfgoed uit de mijnstreek

Heroïsche mijnwerkers als rolmodel en uithangbord

Ward Segers

De Belgisch-Limburgse mijnstreek behelst van west naar oost de gemeenten Beringen, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Genk, As en Maasmechelen. Het is een dichtbevolkte en diverse streek waar verschillende culturen samenleven. De verbindende factor van deze zes gemeenten is het mijnverleden. De kolenindustrie heeft een uniek patrimonium achtergelaten. Dit erfgoed is een enorm bonte verzameling, een ware schat die geleidelijk aan wordt blootgelegd door de diverse professionele en amateuractoren die werkzaam zijn rond dit uniek stukje Limburgse geschiedenis.

Tot het collectieve mijngeheugen behoren zeker de verenigingen en hun wedstrijden. Vele harten zullen vandaag nog steeds sneller slaan als gemijmerd wordt over de grote successen van voetbalclub THOR Waterschei, toneelvereniging Thalia of volleybalclub Hörmann. Grote en kleine verenigingen speelden heel wat memorabele wedstrijden die talrijke helden voortbrachten. Zij worden tot op de dag van vandaag gekoesterd. In 2008 zette de Erfgoedcel Mijn-Erfgoed het project 'Victorie' op. Dit had tot doel het wedstrijdverfgoed te ontsluiten voor het grote publiek. Op basis van een grondig onderzoek werden een tijdelijke tentoonstelling, een boek en een lezingenreeks uitgewerkt.¹

Aangezien de literatuur over het thema beperkt was, spitste het Victorie-onderzoek zich toe op diverse bronnen. Naast het archief van *Het Belang van Limburg* – digitaal te raadplegen via de website – of de archieven van de mijnen, de verenigingen en individuen, werd ook gebruik gemaakt van mondelinge bronnen. Er zijn immers nog heel wat oudmijnwerkers in leven die hun verhaal kunnen vertellen over het verenigingsleven en de vele memorabele wedstrijden. Bij Goalmine en de vzw Het Vervolg waren al een aantal interviews voorhanden. Die werden aangevuld met eigen gesprekken met voetballers, schutters, bocce-spelers en Vespisten.²

Mondelinge bronnen zijn zeer waardevol. Zij vertellen elk een eigen verhaal van het beleefde verleden. Dat individuele verhaal – vaak niet geregistreerd in schriftelijke bronnen – zal niet altijd aansluiten bij de feiten, maar is daarom niet minderwaardig. Deze verhalen vullen immers de leemten op die andere bronnen laten. Hoe de mensen ter plekke bijvoorbeeld het trekken van de Belgische taalgrens in 1963 beleefden, werd niet neergeschreven. Een interview kan dat naar boven brengen. Dat zorgt voor een meer genuanceerd, complexer historisch verhaal. De door archivalische bronnen verschaft feiten worden immers verrijkt met meer persoonlijke elementen, die zowel feitelijke gegevens kunnen zijn als belevingen van gebeurtenissen.³ Paul Thompson zegt het nog iets genuanceerder: 'oral sources can indeed convey "reliable" information; but to treat them as "simply one more document" is to ignore the special value they have as a subjective, spoken testimony'.⁴

Mondelinge bronnen moeten op de juiste manier gehanteerd worden. Deze bronsoort heeft eigen karakteristieken die een specifieke methodologie veronderstellen, zoals nog bleek tijdens een studiedag van het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) in het najaar van 2011.⁵ Mondelinge geschiedenis is een aparte onderzoeksmethode die vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw in academisch Vlaanderen doorbrak. Björn Rzoska besteedde de nodige aandacht aan de gesproken bron en ook het project 'Van Horen Zeggen' van het Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw en de Universiteit Gent leverde een belangrijke bijdrage aan het onderzoek naar een wetenschappelijk verantwoorde benadering van deze unieke bronsoort.⁶

Dit artikel gaat over wedstrijdhelden. Een held kan omschreven worden als een persoon die zichzelf opoffert voor de grotere zaak, die moreel leiderschap toont en die door het leveren van een (uitzonderlijke) prestatie een voorbeeld en rolmodel vormt. Sporters kunnen ook helden zijn. Door hun prestaties (winnen van wedstrijden, breken van records, leiden van een team) zijn zij een voorbeeld voor anderen. Media besteden veel aandacht aan deze helden. Soms worden rolmodellen bewust gemaakt en strategisch gebruikt. Het mijnbedrijf creëerde zo ook haar eigen helden. Zij moesten een uithangbord voor de mijn zijn en, doordat ze zichzelf volledig gaven voor de mijn, een voorbeeld voor de werknemers vormen. Allereerst wordt bekeken hoe de mijn een rijk mijnverenigingsleven tot stand bracht en welke de rol van de wedstrijdhelden daarin was. Vervolgens bekijken we twee door de mijn opgerichte verenigingen en laten we de helden aan het woord.

De mijn maakt Limburg

Voor de komst van de koolmijnen bestond het Midden-Limburgse landschap uit eindeloze schrale heidevlaktes. Het was globaal gezien een dunbevolkt en amper ontsloten gebied waarin landbouw de belangrijkste economische sector was. De mensen woonden in kleine lemen huizen en langgevelboerderijen, hielden vee en gebruikten de heide om hun akkerland vruchtbaar te maken. De kolenindustrie in Luik en Henegouwen was op het einde van de negentiende eeuw al meer dan vijftig jaar actief. Ondanks investeringen kon de kolenindustrie de groei van de staalindustrie niet volgen, omdat ze te verouderd was. Dat leidde tot een nijpend kolentekort, wat men probeerde op te lossen door steenkool in te voeren. Deze economische noodzaak leidde samen met wetenschappelijke inzichten tot de eerste proefboringen naar steenkool in Belgisch Limburg. De Leuvense professor André Dumont boorde op 2 augustus 1901 in As de eerste steenkool aan, het begin van een ware kolenkoorts.

In Beringen, Eisden, Houthalen, Waterschei, Winterslag, Zolder en Zwartberg verrezen mijnbedrijven. Ze werden van kapitaal voorzien door grote Belgische, Franse en Luxemburgse industriële en financiële groepen. Op de desolate heide verscheen een immense machinerie om steenkool te exploiteren (schachtbokken, ontvangstgebouwen, kolenwasserijen, kolenhavens, burelen, enzovoort). De mijnen waren noodgedwongen volledig zelfvoorzienende bedrijven. Water, elektriciteit, bakstenen of betonblokken, verse lucht en ook stoom werden zelf gemaakt of aangevoerd. Hiervoor werden elektrische centrales, steenfabrieken, koeltorens, werkhuisen, spoorwegaansluitingen en boerderijen opgericht. Op die manier ontstond een totaal nieuw landschap. Winterslag was in 1917 de eerste mijn die in productie ging.

Om de productie te garanderen was heel wat werkvolk nodig. De schaarse inwoners van de mijnstreek waren niet geneigd te kiezen voor het mijnwerk dat zwaarder en gevaarlijker was dan het landbouwwerk dat ze gewoon waren. Daarom werden arbeiders van buiten de mijnstreek aangetrokken. Aanvankelijk waren dit nog Belgen (ervaren Waalse mijnwerkers, Nood-Limburgers en Antwerpenaren), maar vanaf 1922 rekruteerden de mijnen noodgedwongen in Centraal- en Oost-Europa (Polen, het voormalige Tsjecho-Slovakije, Oostenrijk...). Rond 1930 werkten al 6.500 gastarbeiders in de Limburgse mijnen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liep de steenkoolproductie in de Limburgse mijnen gewoon verder. De opbrengsten, onder andere gegenereerd door Russische krijgsgevangenen, gingen naar de staalindustrie van de Duitse bezetter. Na de oorlog werden de Russische mijnwerkers vervangen door Duitsers en Belgische collaborateurs, totdat België in 1946 een akkoord sloot met Italië. In ruil voor steenkool leverde het schiereiland arbeidskrachten. De mijnramp in Marcinelle (1956) maakte hieraan abrupt een einde. In de daarop volgende jaren werden arbeidskrachten gerekruteerd in Spanje, Griekenland, Turkije en Marokko.

- 1 Alle details hierover via de website van de Erfgoedcel Mijn-Erfgoed. www.erfgoedcel-mijn-erfgoed.be.
- 2 Bocce is een Italiaans balspel dat lijkt op petanque. Bestuurders van een vespa-motor noemt men Vespisten.
- 3 B. Rzoska, 'Luisteren, spreken, zien en horen. De actuele aandacht voor mondelinge geschiedenis in Vlaanderen in perspectief', *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 54 (2005) 269-275.
- 4 Mondelinge bronnen kunnen inderdaad «betrouwbare» informatie aanbrenge; maar ze behandelen als een zoveelste document is voorbijgaan aan de speciale waarde die ze hebben als subjectieve, gesproken getuigenis. P. Thompson, *The voice of the past. Oral history* (Oxford 2000) 118.
- 5 Studiedag 'Mondelinge Geschiedenis in België', 18 november 2011, CEGES-SOMA. Hiervan verschijnt in het voorjaar van 2012 een rapport.
- 6 Het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT) uit Gent organiseerde er in 1981 een colloquium over. Dankzij Erik Pertz en Maurice De Wilde, journalisten bij de toenmalige BRT, maakte het grote publiek kennis met mondelinge geschiedenis. FARO, 'Dossier mondelinge geschiedenis. Korte historiek.' <http://www.faronet.be/dossier/wat-mondelinge-geschiedenis/korte-historiek> (4 februari 2012).

Na 1945 maakte de provincie Limburg een immense ontwikkeling door. De Limburgse mijnen kwamen vrijwel ongeschonden uit de oorlog en konden daarom snel de nieuwe energiebehoeften van België bevredigen. De steenkoolnijverheid veranderde Midden-Limburg in al haar facetten. De inwoners van de mijnstreek maakten kennis met nieuwe architectuur, andere sociale structuren en moderne manieren van wonen en vervoer. In 1958 brak een internationale kolencrisis uit en werden door de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) productiebeperkingen opgelegd. Dit leidde tot de fusie van de mijnen van Houthalen en Zolder in 1964. Kort daarna moest Zwartberg, als compensatie voor de sluiting van Waalse mijnen, haar deuren sluiten. De andere mijnen verenigden zich om te overleven in 1967 in de nv Kempische Steenkoolmijnen (KS), een samenwerkingsverband tussen de stichtende vennootschappen en de Belgische overheid. Door de petroleumcrisis (1974) en de sluiting van heel wat Waalse mijnen, veerde de Limburgse steenkoolindustrie even opnieuw op. Maar de tekorten geraakten niet meer aangevuld. Uiteindelijk werd Thyl Ghyselincx als manager van KS aangesteld. Zijn saneringsplan sloot de ene na de andere mijn: Waterschei en Eisdon (1987), Winterslag (1988), Beringen (1989) en als laatste Zolder in 1992. Dit was meteen het einde van een belangrijk stuk Limburgse geschiedenis.

De Limburgse steenkoolmijnen zorgden niet enkel voor werkgelegenheid. Ze bouwden voor hun werknemers prachtige, naar Engels voorbeeld uitgetekende tuinsteden. Dat was nodig want er waren geen woonvoorzieningen aanwezig in de Limburgse Kempen. Bovendien konden de mijnbazen op die manier een oogje in het zeil houden. In deze garden cities kreeg elke werknemer een eigen huis met tuin, in grootte passend bij zijn functie. De woningen varieerden qua architectuur, zodat de mijnwerkers zich geen nummer voelden. De straten en pleinen werden voorzien van het nodige groen. Ook dat had een reden: een groene oase moest de mijnwerker de nodige afleiding bezorgen na een lange werkdag in stof en duisternis.

In de garden cities kreeg elke werknemer een eigen huis met tuin, in grootte passend bij zijn functie. Een groene oase moest de mijnwerker de nodige afleiding bezorgen na een lange werkdag in stof en duisternis.

Alle voorzieningen waren voorhanden in de cités. De mijnen bouwden kerken, winkels, culturele centra, scholen, enzovoort. Net zoals de bedrijfsgebouwen waren dit vaak architecturale parels, zo bedoeld om het prestige en het succes van de mijn in de verf te zetten. Heel die infrastructuur werd daarenboven onderhouden door de mijn. Daarvoor had ze haar eigen dienst, de 'regie'. De gardes van de regie hielden er ook toezicht op dat de mijnwerker zijn huis en tuin onderhield en dat de orde en rust in de tuinstad werd bewaard. Zo was de controle op het werkvolk compleet.

Renner Roger Swerts (links op de fiets) wordt aangemoedigd tijdens het WK Wielrennen Beroepsrenners op Circuit Zolder in 1969. (Privécollectie)

Verenigingsleven en helden

Voor de komst van de mijnen beperkte het socioculturele leven zich tot volkssporten en kermissen. Een belangrijke plaats werd ingenomen door de schutterijen, die al lang deel uitmaakten van het (verenigings)leven van heel wat mensen. Met de komst van de kolenindustrie in de eerste decennia van de twintigste eeuw veranderde het verenigingsleven grondig. De mijnen organiseerden het sportieve en culturele leven in de mijnstreek. Zij zorgden voor de nodige infrastructuur en subsidies. Verder was materiële steun gebruikelijk, zoals voor de aanschaf van uniformen, muziekinstrumenten en decors, of voor het vervoer van leden bij verplaatsingen.

Het oprichten en ondersteunen van deze verenigingen gebeurde niet zomaar. Gestructureerde vrijetijdsbesteding zorgde er voor dat mensen van diverse afkomst elkaar in een ontspannende omgeving konden leren kennen en zo tot één gemeenschap werden gesmeed. Dat groepsgevoel was belangrijk voor de productiviteit in de mijn. Bovendien zorgde het lidmaatschap bij een mijnvereniging er ook voor dat de mijnwerker niet op café ging of lid werd van de vakbond. Op die manier voorkwam het bedrijf werkverzuim of revolutionaire gedachten. Syndicalistische verenigingen of communistische migrantenverenigingen werden zelfs tegengewerkt. In het boek van Tine De Rijck en Griet Van Meulder getuigt iemand van de opleidingsdienst van Zolder over de jonge mijnwerkers: 'Om die jongens bezig te houden, van het straat te houden en te zorgen dat ze 's maandags nuchter kwamen werken, organiseerden wij 's zaterdags voetbal. Onder de vakantie moesten we die jongens ook bezig houden, om ze niet te verliezen en om ze een beetje van straat af te houden.'⁷

7 T. De Rijck en G. Van Meulder, *De ereburgers: een sociale geschiedenis van de Limburgse mijnwerkers* (Berchem 2000) 380.

Ook waren de verenigingen een manier om het aanzien van de mijnen te verhogen. Goede resultaten van aangesloten clubs of verenigingen – in hun naam zat vaak een rechtstreekse verwijzing naar de betrokken mijn – straalden af op het bedrijf. Dat maakte van de mijn een gegeerde werkgever. Ook dat kwam de productiviteit ten goede. Om die goede resultaten te bewerkstelligen trokken de mijnen goede spelers en trainers aan. Zij kregen in ruil voor hun wedstrijdprestaties een goede omkadering: een eigen huis en goed werk – meestal bovengronds – op de mijn, alle trainings- en speelfaciliteiten, enzovoort. De goede spelers werden door het mijnbedrijf opgevoerd als helden. Zij waren de vertegenwoordigers van de mijn en vormden door hun sterke prestaties het ideale uithangbord van de mijn. Om de helden en hun prestaties bekend te maken, waren de diverse lokale en nationale media belangrijk. Media zijn geïnteresseerd in wedstrijdhelden omdat ze nieuwsverhalen over hun prestaties kunnen maken waarvoor veel mensen belangstelling hebben. De grote wedstrijden kregen dan ook meer aandacht dan de minder bekende. En die aandacht was goed voor het mijnbedrijf.

De wedstrijdhelden waren niet enkel belangrijk voor het blazen van de mijn. Ze fungeerden ook als rolmodel, 'a person considered as a standard of excellence to be imitated'.⁸ Hun prestaties en bijbehorende mentaliteit vormden een te volgen voorbeeld voor de anderen. De boodschap die de mijn wilde geven, was dat totale inzet tijdens het werk en in de sport of culturele vereniging leidde tot een aangenaam leven. Dat betekende concreet dat een held proper werk op de bovengrond met een passend loon en een mooier huis in de tuinwijk kreeg. Ook zorgde zijn goed gedrag ervoor dat de held op een beter blaadje stond bij de ingenieurs en bedienden die in het bestuur van de vereniging zaten en op het werk de lakens uitdeelden. Het succes zorgde daarnaast ook voor respect en aanzien. De lokale helden, groot en klein, toonden dus hoe het moest. Dat die helden gewone jongens waren die ook uit de mijn(streek) kwamen en met wie je bijvoorbeeld in het supporterscafé in contact kon komen, maakte het allemaal aannemelijker en haalbaar. Sportief succes behalen lag daardoor binnen handbereik. Als je maar goed genoeg je best deed, zowel tijdens je werk als in je vereniging, dan kon je een held worden. En dat leverde heel wat voordelen op!⁹

Als je maar goed genoeg je best deed, zowel tijdens je werk als in je vereniging, dan kon je een held worden.

De verenigingen en clubs werden bevolkt door de mijnwerkers en hun aanhang. Het bestuur ervan lag echter in handen van de bedienden en kaderleden van de mijn. Die laatsten konden immers het beste de doelstellingen van de vereniging of club realiseren. Personeelsleden uit de mijn werden ook aangespoord om zelf verenigingen op te richten. Het Franstalige kaderpersoneel had zo haar eigen elitaire verenigingsleven, niet toegankelijk voor de gewone mijnwerker, met onder andere kaatsbal-, tennis- en bridgeclubs. Naast een reguliere werking, organiseerde de mijn ook wedstrijden ter gelegenheid van feesten en kermissen. Die kermissen waren een echt volksfeest, voor jong en oud. Straten werden versierd, harmonieën speelden hun deuntjes en drank vloeide rijkelijk.

8 'Een persoon die beschouwd wordt als een standaard van uitmuntendheid die men wil imiteren,' Prof.dr. B.G.J. de Graaff & K. Buurman, *Voorbeeld doet volgen? Rolmodellen van (radicaliserende) moslimjongeren in Nederland* (Leiden 2009) 14, via <http://media.leidenuniv.nl/legacy/Voorbeeld%20doet%20volgen2.pdf> (28 februari 2012).

9 Mogelijk zorgde het gebruik van helden er ook voor dat de mijnwerker een goed zelfbeeld had. De studie van de Graaff zegt hierover: 'een superieure ander kan ons zelfbeeld verbeteren door het proces van reflectie, wat ervoor zorgt dat wij het vreugdegevoel delen na een uitzonderlijke prestatie van de ander doordat wij deel uitmaken van dezelfde groep, een proces dat wordt aangeduid met 'basking in reflected glory'. ... Het gaat om het plezier dat men ervaart omdat men deel uitmaakt van dezelfde sociale groep als de ander. We voelen ons goed omdat een groepslid onze groep goed laat lijken.' De sportheld, die vaak ook mijnwerker was, kon er dus voor zorgen dat de mijnwerker zich goed in zijn vel voelde. Dat zal zeker positieve invloed gehad hebben op het gedrag van die mijnwerker en dat kwam het mijnbedrijf ten goede. De Graaff & Buurman, *Voorbeeld doet volgen?*, 33.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het verenigingsleven in de mijnstreek verder uitgebouwd. De nadruk lag daarbij steeds minder op het verwerven van aanzien en steeds meer op volkswontwikkeling. Het was in deze periode dat de toneelverenigingen, muziekmaatschappijen, koren en muziekscholen hun grote opbloei kenden. Zij konden de mijnwerkers iets nuttigs bijleren. Ook hier bleven helden een belangrijke rol spelen. Zij waren door hun uitzonderlijke acteer- of musicieerprestatie nog steeds een voorbeeld voor de rest. Het verenigingsleven werd vanaf 1945 ook steeds meer opengetrokken. Waar aanvankelijk alles plaats vond in de onmiddellijke omgeving van de mijn, werd er nu voor gekozen buiten de cités te treden en daar ook sportief en cultureel leven te ontwikkelen. Deze overgang had te maken met de visie van het Limburgse provinciebestuur op de werkwijze van de mijnen. Op provinciaal niveau vond men dat alle inwoners, mijnwerker of niet, moesten kunnen genieten van de voordelen van het bloeiende mijnleven. Het provinciebestuur sloot met de mijndirecties het Cultureel Akkoord af. Dit hield de volgende maatregelen in:

1. De mijnen mochten zelf geen verenigingen meer oprichten en besturen of een lidmaatschap opleggen.
2. Een lidmaatschap mocht geen voor- of nadelen op het werk tot gevolg hebben en ook niet-lidmaatschap mocht geen gevolgen hebben.
3. De mijnen moesten hun steun geven aan de verenigingen, vooral de Vlaamse.
4. Niet-Vlaamse verenigingen mochten slechts occasioneel gesteund worden.

Dit was evenwel enkel de theorie. In de praktijk waren de mijnen nog jaren de drijvende kracht achter de verenigingen. Een einde kwam hieraan door de kolencrisis die de mijnstreek trof vanaf het einde van de jaren vijftig. De oprichting van de KS kon hieraan niets veranderen. De subsidies droogden stilaan op en verenigingen waren steeds vaker op zichzelf aangewezen. De dreiging van het einde zette clubs ertoe aan te fusioneren om het hoofd boven water te kunnen houden. Ook lieten verenigingen van de kaders steeds meer gewone arbeiders toe.¹⁰

Voetbal: een feest

Voetbal is een van de belangrijkste (volks)sporten in Vlaanderen. Wekelijks strijden duizenden ploegen onder massale aanmoediging om de hoogste eer. Voetballers worden geportretteerd als ware helden. Hun prestaties worden druk becommentarieerd in de media die er astronomische bedragen voor over hebben om de kijker het beste beeld aan te bieden. Voetbal is big business geworden en de voetbalhelden zijn daarin belangrijke pionnen. Daarnaast zijn voetballers vaak voorbeelden voor de jeugd. Hun goede prestaties zetten anderen aan om ook te bewegen en te dromen van grote sportprestaties. In de mijnstreek speelde het voetbal al snel een belangrijke rol. In elke mijn gemeente werden voetbalploegen van mijnwerkers en andere lokale helden opgericht die hoge toppen wisten te scheren. In de jaren vijftig tot tachtig van de vorige eeuw was voetbal in eerste klasse de gewoonste zaak van de wereld in de hele mijnstreek. De tv en kranten volgden de mijnsuccessen op de voet. En dat was goed voor het imago van de mijn. Met de hulp van de mijnen en later andere sponsors (zowel de lokale overheden als privé-investeerders) ontstonden in Genk, Beringen, Eisden, Zolder en Houthalen ploegen die kampioen werden, bekervonners en zelfs op Europees niveau meespeelden. Ook de onderlinge wedstrijden deden de emoties hoog oplopen. Een aantal jongens uit de mijnploegen maakten zelfs het mooie weer bij de Rode Duivels.

10 Aanvankelijk was dit niet het geval en waren de clubs die de meer elitaire sporten, zoals tennis en kaatsbal, beoefenden enkel toegankelijk voor kaderleden van de mijn. Gewone mijnwerkers konden er geen lid van worden.

Een aantal jongens uit de mijnploegen maakten zelfs het mooie weer bij de Rode Duivels.

Bij elke voetbalclub hoorde natuurlijk een of meerdere supportersclubs. Jong en oud schaalden zich achter de clubvlag en droegen de ploegkleuren in het hart. Dat zorgde voor een gemeenschapsgevoel, goed voor op de werkvloer. De fanfare van de mijn zorgde steeds voor de muzikale noot. De supporters kwamen samen in een café in de buurt van de mijn. Vaak waren die cafés verbonden aan logementshuizen. Hier werden overwinningen gevierd en nederlagen doorgespoeld. Het contact met de spelers was anders dan vandaag de dag. Spelers deelden met hun aanhang een trein om een uitmatch te gaan spelen.¹¹ In het Winterslag van Mathy Billen of het Patro Eisden van Hugo Segat was het zelfs zo dat men na bijna elke wedstrijd een van de supporterscafés aandeed om er de overwinning te vieren met de fans. De voetbalhelden waren dus heel bereikbaar. De spelers die op de mijn werkten, kwamen 's maandags niet aan werken toe. Iedereen klampte hen dan aan om over de wedstrijd van afgelopen weekend te praten. Soms gebeurde het ook dat de speler commentaar kreeg van collega-mijnwerkers wanneer er slecht gepresteerd werd. De aandacht was enorm.¹²

De mijnploegen hadden een apart karakter. De kameraadschap van de mijnwerkers en het samenhorigheidsgedrag van de citébewoners werden overgedragen op de club. De liefde voor de eigen voetbalclub en de rivaliteit ten overstaan van de andere ploegen hadden een aparte dimensie in de mijnstreek. 'Er was nog clubliefde onder de spelers. Wij reden met een sticker van Winterslag op onze auto rond. Maak je dat vandaag nog mee?'¹³ Anders dan de voetbalhelden van vandaag waren de voetballers van de mijnploegen vaak lokale jongens die na het werk (in de mijn) hun droom najoegen. Ook zij verdienden er natuurlijk hun brood mee, maar er moest nog gewonnen worden om iets te krijgen. De omkadering van de voetballers verschilde ook van de huidige begeleiding. Spelers namen de fiets om aan het stadion te geraken. De fysieke conditie werd in de jaren vijftig op peil gehouden door na het werk op de mijn te turnen of basketbal te spelen.

Eén van grote mijnploegen was FC Winterslag, opgericht in 1923. Het clublokaal lag aan de Noordlaan in Genk. De bijnaam van de spelers van Winterslag was de 'Vieze Mannen'. Die bijnaam kregen de spelers omdat ze ervoor bekend stonden zonder grote buitenlandse vedetten, maar met veel wilskracht te spelen. In Limburg betekent 'vies' zoveel als 'raar' en 'gek'. Na de oorlog wist Winterslag al snel door te stoten tot de hoogste klasse in het Belgische voetbal. Daar voetbalde het met wisselend succes. De ploeg zakte tijdens de jaren vijftig en zestig weg om vanaf 1974 opnieuw in de arena van de grote jongens te mogen aantreden.

In 1981, onder trainers Mathieu Bollen en Vincenzo Briganti, behaalde Winterslag een vijfde plaats in de competitie én een ticket voor deelname aan de UEFA-cup (1981-1982). Nu mocht de club eindelijk meedoen met de echt grote teams. De Vieze Mannen, met onder andere Pierre Denier, Mathy Billen en Carlos Weis, wonnen eerst van Bryne FK uit Noorwegen. Vervolgens was het wereldberoemde Arsenal aan de beurt.¹⁴ Na een afzondering in Hengelhoef werd het aan de Noordlaan, voor de ogen van 13.000 enthousiaste toeschouwers,

11 W. Segers, *Goed gemikt. Voetbal, tennis en andere balsporten in de mijnstreek* (Genk 2008) 17-20.

12 Interviews afgenomen door Madoc naar aanleiding van de inrichting van Goalmine. GoalMine is een samenwerking van KRC Genk, de provincie Limburg en Toerisme Vlaanderen, met de steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling.

13 Erfgoedcel Mijn-Erfgoed (verder EME), Interviews, nr. 085, Mathy Billen, 24/04/2008.

Tuners van de turnvereniging Plicht en Vermaak uit Beringen aan het werk in het voetbalstadion van Beringen F.C., s.d. (Archief Vlaams Mijnmuseum, Beringen)

14 Segers, *Goed gemikt*, 27.

Hoes van de LP met supportersliederen van voetbalploeg K.F.C. Winterslag, ca. 1975. (Privécollectie)

1-0 door een doelpunt van Berger. Deze memorabele prestatie was volgens de krant *Het Belang van Limburg* verdiend, want het was vooral Winterslag dat 'complexloos had geknokt tegen de voetbalgigant'.¹⁵ De rellen die erop volgden in en rond de Vennestraat bewijzen hoe ontgoocheld de Engelse supporters wel waren. Bij de Winterslag-supporters, die in die jaren verenigd waren in een achttiental clubs, was de euforie groot. Ze vierden samen met de spelers in het café van *de rosse Bèr*, tot een stuk in de nacht. Door de boxen galmde het nummer 'We are the champions'.¹⁶

Winterslag kon niet anders dan Arsenal nogmaals verslaan. En dat niet alleen de supporters de kansen van Winterslag hoog inschatten, bewijst *Het Belang van Limburg*: 'Met een moeilijk te camoufleren optimisme zijn de Vieze Mannen richting Engeland getrokken. Er wacht hier een vierde Europese match. En niet meteen kan worden gesteld dat het eindpunt dinsdagavond zal bereikt zijn'.¹⁷ Het bestuur dacht daar volgens Mathy Billen anders over. De spelers vroegen om een kwalificatiepremie bij het bestuur. Maar 50.000 BEF per speler was belachelijk veel volgens de club. Het bestuur gaf ze alleen omdat ze niet geloofde in de kansen van de groep.¹⁸

Voor speler Mathy Billen was het een enorme ervaring om tegen het grote Arsenal te mogen spelen. 'We sliepen in een groot hotel aan Picadilly Circus en deden wat sightseeing. Erna bezochten we het stadion van Arsenal. Alleen al de catacomben waren indrukwekkend! En de souvenirs die we kregen... we waren overdonderd'.¹⁹ Het zou voor Billen de volgende avond alleen nog maar specialer worden. Hij scoorde in de derde minuut van de wedstrijd het broodnodige doelpunt. Winterslag verloor de match wel met 2-1, maar door de winst in

15 *Het Belang van Limburg*, 21/01/1981, 15.

16 EME, Interviews, nr. 085, Mathy Billen, 24/04/2008.

17 *Het Belang van Limburg*, 03/11/1981, 12.

18 EME, Interviews, nr. 085, Mathy Billen, 24/04/2008.

19 EME, Interviews, nr. 085, Mathy Billen, 24/04/2008.

eigen huis was de buit binnen. Voor velen van de 25.000 toeschouwers was dit een haast niet te vatten resultaat. Winnen van een ploeg als Arsenal was ongeloflijk. Volgens *Het Belang van Limburg* 'was het de Vieze Mannen aan te zien dat ze tijd nodig hebben gehad om te bekomen. Niet zozeer van de inspanning, al was die niet gering geweest. Het heeft meer moeite gekost de zege – waar ze ten volle van genieten – tot zich te laten doordringen'.²⁰

20 *Het Belang van Limburg*, 04/11/1981, 16.

Opnieuw werd er zwaar gefeest, zowel in Londen als aan de Noordlaan. 'In de kleedkamers kregen we al champagne, die was eigenlijk bedoeld voor de Arsenal-spelers, maar ze was bij ons terecht gekomen. 's Nachts zijn we dan ook nog met een aantal spelers het hotel uitgeglijpt om een pint te gaan pakken op Picadilly. Zowel op de luchthaven van Zaventem, waar ik een tv-interview moest doen, als in Genk werden we massaal ontvangen. Bij *rosse Bèr* stond een menszee op ons te wachten om een groot feest te vieren'.²¹

21 EME, Interviews, nr. 085, Mathy Billen, 24/04/2008.

In de volgende ronde werd Winterslag gewipt door Dundee United uit Schotland, wat meteen het einde betekende van een groot Europees avontuur.²²

22 EME, Interviews, nr. 085, Mathy Billen, 24/04/2008.

Roeien voor de eer

Veel minder bekend dan voetbal, maar daarom niet minder geliefd in de mijnstreek, was de roeisport. De enige roeiclub van betekenis was de Beringen Rowing Club, opgericht in 1938 door de Beringse ingenieur Paul Polet. Hun thuishaven was een lokaal aan het Albertkanaal, vlak bij de kolenhaven. Aanvankelijk bestond de club vooral uit zonen van de hogere kaders van de mijnen. 'Dat was zoals bij de tennis, daar mocht in het begin ook niemand binnen. De roeiers waren allemaal jongens van de kasteelkes, zoals wij ze noemden, en af en toe eens een meisje dat mee in de boot mocht. Bij ons kon dat niet meer'.²³ Geleidelijk aan werden echter steeds meer mijnwerkers lid van de roeiclub. Zij waren zware fysieke inspanningen gewoon. Zo kon de club steeds sterkere ploegen vormen en zodoende wedstrijden winnen. Belangrijk daarbij was steeds dat de roeier een bepaald gewicht niet overschreed. Hoe lichter de boot hoe beter.

23 EME, Interviews, nr. 055, Henri Webers, 22/03/2007.

De acht met stuurman van de Beringen Rowing Club op het Albertkanaal in de buurt van de kolenhaven van de mijn van Beringen, s.d. (Privécollectie)

Een van die roeiende mijnwerkers was Henri Webers. Hij sloot in 1949 aan bij de club. Webers was lid van de reddingsbrigade en de brandweer van de mijn. Ook de trainers werkten in de mijn. Later werden mensen die niet in de mijn werkten, ook toegelaten tot de club. De club had naast het lokaal aan het kanaal ook een eigen ruimte in het casino van Beringen en het café 'Rowing Club', gesticht door de ouders van Henri Webers. Het café deed dienst als vergaderlokaal en feestplek na de overwinningen. De ouders van Webers zorgden ook voor de outfit van de roeiers. Die bestond uit een wit hemdje met daarop een schuine zwarte band (van linksboven naar rechtsonder) en een witte korte broek.

'Vanaf februari trainde ik elke dag, na m'n werk in de mijn. Tijdens de training- en wedstrijdmaanden was roken en alcohol drinken verboden. Dan dronken we alleen maar Spa. Daar hielden een aantal roeiers zich steevast aan. Maar na de laatste wedstrijd staken we meteen een sigaret op'.²⁴ Beringen Rowing Club won haar eerste nationale titel in juli 1946 in Brussel. In 1952 won BRC in Oostende de vier met stuurman waardoor ze België mocht vertegenwoordigen op een internationale roeimeeting in Cannes. De krant *Het Belang van Limburg* omschreef de prestatie van de roeiers als volgt: 'We brengen de bloemen voor de ijverige roeiclub van Beringen-Mijnen die met beperkte middelen de voet naast de beste mag plaatsen en een prachtig voorbeeld is van harde training, volharding en wilskracht... Schooner prestatie kan men zich al moeilijk dromen'.²⁵

24 W. Segers, *Knap gedaan. Beweging, volksport en cultuur in de mijnstreek* (Genk 2008) 38-40. EME, Interviews, nr. 055, Henri Webers, 22/03/2007.

25 *Het Belang van Limburg*, 07/06/1953, 6.

Na de laatste wedstrijd staken we meteen een sigaret op.

Het meeste succes behaalde de club met een ploeg van twee met stuurman (Henri Webers als slagroeier en Maurice Houtmeyers als stuurman) op de afstand 2.000 meter (categorie senior). Daarmee roeiden ze tijdens nationale en internationale wedstrijden over heel Europa (bijvoorbeeld in Duisburg, Parijs en Amsterdam). Daarnaast had de club ook nog een ploeg van twee zonder stuurman, vier met stuurman (Webers, Houtmeyers, een van de gebroeders Plees en Jan Schoonis), vier zonder stuurman (Webers, Jozef Vanroy, Plees en Houtmeyers) en acht met stuurman.²⁶ 'In het begin werd er nog gewed op een bak bier of we konden winnen. Maar ze verloren dan. Na een tijd hadden we zoveel gewonnen, dat de anderen niet meer durfden te wedden. Maar het was toch altijd ook geluk hebben. Je moest de juiste ploeg bij elkaar hebben'.²⁷

26 Segers, *Knap gedaan*, 43.

27 EME, Interviews, nr. 055, Henri Webers, 22/03/2007.

De roeiwedstrijden werden georganiseerd in het weekend. Geld verdienden de roeiers niet met hun sport. Ze kregen een trofee of een medaille en bouwden een feestje. Ook werd de stuurman na een overwinning steevast in het water gegooid. De bekertjes werden in het casino bewaard, want daarvoor was geen plaats in het clubcafé. Henri Webers bleef bij de club tot 1962. Circa 1968, tijdens de fusie van de mijnen, sloot de club haar deuren bij gebrek aan financiële middelen. Dat betekende het einde van een memorabele roeitijd.

Besluit

De hierboven beschreven helden zijn exemplarisch voor het wedstrijdgebeuren dat zich afspeelde in de mijnstreek. In heel wat mijnverenigingen ontstonden helden, vaak bewust door het mijnbestuur gecreëerd en in ere gehouden. Deze sporters moesten met hun goede prestaties bijdragen tot het verhogen van de goede naam en faam van de mijn. De media speelden een belangrijke rol om die prestaties onder de aandacht te brengen. Die aandacht verschilde van discipline tot discipline. Dat had voor een belangrijk deel te maken met de populariteit van de sporttak. Voetbal bijvoorbeeld was en is veel meer gekend en geliefd bij het publiek dan roeien. De voetbalhelden kwamen daarom meer aan bod in de media dan hun roeicollega's.

Daarnaast werden helden ingezet als rolmodellen, haalbare voorbeelden van goed gedrag. Hun prestaties werden beloond, in de eerste plaats met prijzen maar ook met goed werk, betere huisvesting, enzovoort. Door het voorbeeldig gedrag van de held te bevestigen, toonde het mijnbedrijf hoe de mijnwerkers zich hoorden te gedragen: hard werkend en zich inzetten in de door de mijn ingerichte of gesteunde vereniging. Op die manier waren helden voor het mijnbedrijf niet enkel een uithangbord maar ook een norm voor goed gedrag.

Beredeneerde bibliografie

Het Victorie-onderzoek vond haar basis in de scriptie van An Landuyt, *De betekenis van de mijnen voor de ontwikkeling van de sport (MOSAR)* (ongepubliceerde licentiaatsverhandeling, KU Leuven, 1990). Het onderzoek maakte gebruik van het digitale archief van *Het Belang van Limburg*, dat in de redactiegebouwen of online (<http://125.hbvlonline.be//HB-VLWebSearcher/>) raadpleegbaar is. De interviews van het project Victorie worden bewaard door de Erfgoedcel Mijn-Erfgoed, Evence Coppéelaan 87, 3600 Genk, www.mijnerfgoed.be. Via deze website krijgt u ook toegang tot de beeldbank van de erfgoedcel en de afbeeldingen die verzameld werden in het kader van het project Victorie. Zij illustreren treffend de helden die aan bod komen. Wie meer wil weten over mondelinge geschiedenis en het project Van Horen Zeggen, kan terecht bij FARO. FARO streeft naar een online publicatie van de project-DVD in de loop van het voorjaar 2012. Alle informatie vindt u op www.faronet.be. Het project Victorie leverde uiteindelijk vijf cahiers op:

1. Breed bekeken - over erfgoed, (sport)wedstrijden en supporters
2. Goed gemikt - over voetbal, tennis en andere balsporten in de mijnstreek.
3. Hard gereden - wielrennen en motorsporten in de mijnstreek.
4. Knap gedaan - beweging, volkssport en cultuur in de mijnstreek.
5. Vandaag vastgelegd - wedstrijden van vandaag als erfgoed van morgen.

Biografie

Ward Segers studeerde regentaat Nederlands-Engels-Geschiedenis aan de KHLIM en Moderne Geschiedenis aan de KU Leuven. Hij studeerde af in 2004 met een thesis over de communistische partij AMADA. Na een jaar in het onderwijs werkte hij gedurende twee jaar mee het erfgoedbeleid van de stad Tongeren uit. In 2008 ging hij aan de slag bij de Erfgoedcel Mijn-Erfgoed rond het project Victorie. Vervolgens ontsloot hij beeldmateriaal van het Limburgse mijnarchief voor LRM nv en het Rijksarchief en werkte hij binnen Het Stadsmus in Hasselt mee aan een project rond een eeuwenoud grensconflict tussen Hasselt en Zonhoven. Nu werkt hij voor de erfgoedcel van de stad Hasselt en is freelance onderzoeker bij het historisch onderzoeksbureau Geheugen Collectief vzw.